

قانون مدیریت پسماند

مقدمه:

محیط-زیست مجموعه-ای بسیار بزرگ و درهم پیچیده از عوامل گوناگون است که بر اثر روند و تکامل تدریجی موجودات زنده و اجرای سازنده سطح زمین به وجود آمده است بنابراین در فعالیت-های انسان تأثیر می-گذارد و از آن متأثر می-گردد در طول تاریخ بشری رابطه انسان با محیط-زیست همواره به صورت تابعی از رفتار او با پیرامون طبیعی خود بوده است این رفتار طی قرون متمادی اشکال متفاوتی به خود گرفته و روز به روز بر گستردگی و پیچیدگی آن افزوده شده است. بدین ترتیب انسان -ها از آغاز زندگی یکجانشینی، همواره پس مانده-ها را به طریقی از محیط زندگی خود دور می -کردند که این کار به دلیل پائین بودن میزان جمعیت از یک-سو، کمیت و کیفیت زباله -ها از سوی دیگر دفع زباله -ها را دچار مشکلاتی نمی -کرد و بسیاری از مواد که زاید نامیده می -شوند به نوعی بازیافت شده یا در اطراف سکونتگاه -های انسانی یا داخل آنها دفع می -شدند ولی با افزایش جمعیت و رشد و گسترش شهرنشینی و تغییر الگوی مصرف و استفاده وسیع از موادی که به آسانی تجزیه نمی -شوند عوارض دفع غیر بهداشتی و بازیافت مواد زاید آشکار شد و از آن پس مدیریت این مواد به صورت منسجم توسط سازمانی مشخص در شهرهای جهان آغاز گردید. این مقوله در کشور ما نیز در بین مسایل و مشکلات متعدد شهری اهمیت فوق العاده ای را به خود گرفت و فقدان استراتژی صحیح در جهت ساماندهی وضعیت نامطلوب مدیریت پسماند منجر به توجه بیشتر مسئولان و برنامه ریزان در زمینه تدوین قانون مدیریت پسماند گردید که پس از تدوین و تصویب و ابلاغ آن گامی بسیار مهم و نقش آفرین در تاریخچه مدیریت پسماندها در ایران برداشته اند. در این راستا سازمان مدیریت پسماند شهرداری ساوه نیز قصد دارد با چاپ قانون مدیریت پسماند و آئین نامه اجرائی آن قدمی مثبت جهت ارتقاء سطح فرهنگ عمومی شهروندان در زمینه قوانین مربوط به پسماندها بردارد.

تاریخچه تدوین و تصویب قانون:

موضوع «مدیریت پسماندها» و یا فراتر از آن «مدیریت چرخه مواد» امروزه یکی از محورهای اصلی و بسیار مهم توسعه پایدار است با توجه به اهمیت موضوع، سازمان بازیافت و تبدیل مواد شهرداری تهران در سال ۱۳۷۴، با کمک بانک جهانی و همکاری یک مشاور آلمانی، اقدام به تهیه «طرح جامع مدیریت پسماندهای جامد» برای شهر تهران نمود.

یکی از اولویت‌های پیش‌بینی شده در این طرح به عنوان ضمانت و پشتوانه اجرای برنامه‌های تدوین شده، تهیه و تصویب قانون پسماندها بود. بدین منظور سازمان مذکور در سال ۱۳۷۶ علی‌رغم نداشتن مسئولیتی برای تدوین قانون با توجه به ضرورت امر و برای برانگیختن انگیزه‌ها، اقدام به تهیه متن پیشنهادی «قانون زباله» نمود.

متن پیشنهادی مذکور از طریق رایزنی با بعضی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی (مجلس پنجم) به صورت طرح، تقدیم مجلس محترم گردید ولی مورد استقبال واقع نشد و با بروز مشکلاتی برای شهرداری تهران، مورد پیگیری نیز قرار نگرفت.

در سال ۱۳۷۸ موضوع مجدداً در دستور کار سازمان بازیافت قرار گرفت و این بار به صورت ماده واحده، تحت عنوان اصلاحیه تبصره ۴ بند ۲ ماده ۵۵ قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴، متنی تهیه و در اواخر دوره پنجم مجلس، با امضای تعدادی از نمایندگان تقدیم مجلس شورای اسلامی گردید. این متن پس از چاپ توسط اداره قوانین مجلس در اختیار کمیسیون‌های مربوطه قرار گرفت.

اصلاحیه مذکور ، علیرغم مخالفت وزارتخانه های کشور ، نفت و صنایع ، به تصویب اکثر کمیسیون های

مربوطه رسید لیکن در این مرحله دوره پنجم مجلس شورای اسلامی نیز پایان یافت

پس از پایان دوره پنجم و شروع به کار مجلس ششم ، سازمان بازیافت ، طی نشست با بعضی از نمایندگان

متن اصلاحیه را مورد تجدید نظر قرار داده و به امضای حدود ۴۰ نفر از نمایندگان رساند.

این طرح در تاریخ ۷۹/۶/۱۳ تقدیم رییس محترم مجلس شد و در همان تاریخ توسط ایشان در جلسه علنی قرائت

و اعلام وصول گردید.

پس از ارجاع طرح به کمیسیون های مربوطه مجددا مورد مخالفت بعضی از نمایندگان وزارتخانه ها قرار گرفت و

نهایتا برای بررسی و تهیه لایحه مربوطه به وزارت کشور ارجاع گردید. متعاقب آن سازمان حفاظت محیط

زیست نیز با توجه به اهمیت موضوع، نسبت به تهیه لایحه مشابهی اقدام نمود. حاصل این اقدامات به صورت دو

لایحه جداگانه تقدیم کمیسیون امور زیربنایی هیات دولت شد.

پس از تشکیل جلسات متعدد کارشناسی در کمیسیون مذکور این لوایح مورد بررسی و بازنگری قرار گرفت و

تبدیل به یک لایحه شده به تصویب اعضای کمیسیون رسید و سپس تقدیم هیات دولت گردید.

این لایحه پس از تصویب در جلسه ۸۱/۹/۲۴ هیات دولت در تاریخ ۸۱/۱۱/۲ تقدیم مجلس شورای اسلامی شد.

لایحه مذکور پس از تصویب در اواخر دوره ششم مجلس تقدیم شورای محترم نگهبان شد . این لایحه از گرفتن

ایراداتی توسط شورای نگهبان برای رفع ایرادات به مجلس شورای اسلامی ارجاع گردید.

قانون مدیریت پسماندها

ماده ۱- جهت تحقق اصل پنجاهم (۵۰) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و به منظور حفظ محیط زیست کشور از آثار زیانبار پسماندها و مدیریت بهینه آنها، کلیه وزارتخانه و سازمانها و موسسات و نهادهای دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام می باشد و کلیه شرکتها و موسسات و اشخاص حقیقی و حقوقی ، موظفند مقررات و سیاستهای مقرر در این قانون را رعایت نمایند .

ماده ۲- عبارات و اصطلاحاتی که در این قانون به کار رفته است، دارای معانی زیر می باشد:

الف- سازمان : سازمان حفاظت محیط زیست

ب - پسماند: به مواد جامد، مایع و گاز (غیر از فاضلاب) گفته می شود که به طور مستقیم یا غیرمستقیم حاصل

از فعالیت انسان بوده و از نظر تولید کننده، زائد تلقی می شود. پسماندها به پنج گروه تقسیم می شوند:

1- پسماندهای عادی: به کلیه پسماندهایی گفته می شود که به صورت معمول از فعالیتهای روزمره انسانها در شهرها، روستاها و خارج از آنها تولید می شود، از قبیل زباله های خانگی و نخاله های ساختمانی.

2- پسماندهای پزشکی (بیمارستانی): به کلیه پشماندهای عفونی و زیان آور ناشی از بیمارستانها، مراکز بهداشتی، درمانی، آزمایشگاههای تشخیص طبی و سایر مراکز مشابه گفته می شود. سایر پسماندهای خطرناک بیمارستانی از شمول این تعریف خارج است.

3- پسماندهای ویژه: به کلیه پسماندهایی گفته می شود که به دلیل بالا بودن حداقل، یکی از خواص خطرناک، از قبیل سمیت، بیماری زا، قابلیت انفجار یا اشتعال، خوردگی و مشابه آن به مراقبت ویژه نیاز داشته باشد و آن دسته از پسماندهای پزشکی و نیز بخشی از پسماندهای عادی، صنعتی، کشاورزی که نیاز به مدیریت خاص دارند، جز پسماندهای ویژه محسوب می شوند.

4- پسماندهای کشاورزی: به پسماندهای ناشی از فعالیتهای تولیدی در بخش کشاورزی گفته می شود از قبیل فضولات، لاشه حیوانات (دام، طیور و آبزیان) محصولات کشاورزی فاسد یا غیرقابل مصرف.

5- پسماندهای صنعتی: به کلیه پسماندهای ناشی از فعالیتهای صنعتی و معدنی و پسماندهای پالایشگاهی صنایع گاز، نفت و پتروشیمی و نیروگاهی و امثال آن گفته می شود از قبیل براده ها، سرریزها و لجن های صنعتی.

ج - مدیریت اجرایی پسماند: شخصیت حقیقی یا حقوقی است که مسئول برنامه ریزی، ساماندهی، مراقبت و عملیات اجرایی مربوط به تولید، جمع آوری، ذخیره سازی، جداسازی، حمل و نقل، بازیافت، پردازش و دفع پسماندها و همچنین آموزش و اطلاع رسانی در این زمینه می باشد.

1- دفع: کلیه روشهای از بین بردن یا کاهش خطرات ناشی از پسماندها، از قبیل بازیافت، دفن بهداشتی، زباله

سوزی

2- پردازش: کلیه فرایندهای مکانیکی، شیمیایی، بیولوژیکی که منجر به تسهیل در عملیات دفع گردد.

د- منظور از آلودگی، همان تعریف مقرر در ماده (۹) قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست - مصوب

۱۳۵۳/۳/۲۸- است.

تبصره ۱- پسماندهای پزشکی و نیز بخشی از پسماندهای عادی، صنعتی و کشاورزی که نیاز به مدیریت خاص دارند، جز پسماندهای ویژه محسوب می شوند.

تبصره ۲- فهرست پسماندهای ویژه از طرف سازمان، با همکاری دستگاههای ذیربط تعیین و به تصویب شورای عالی حفاظت محیط زیست، خواهد رسید.

تبصره ۳- پسماندهای ویژه پرتوزا، تابع قوانین و مقررات مربوط به خود می باشند.

تبصره ۴- لجن های حاصل از تصفیه فاضلاب های شهری و تخلیه چاههای جذبی فاضلاب خانگی در صورتی که خشک یا کم رطوبت باشند، در دسته پسماندهای عادی قرار خواهند گرفت.

ماده ۳- موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران موظف است با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش

پزشکی و سایر دستگاهها حسب مورد، استاندارد کیفیت و بهداشت محصولات و مواد بازیافتی و استفاده های

مجاز آنها را تهیه نماید.

ماده ۴- دستگاههای اجرایی ذیربط موظفند جهت بازیافت و دفع پسماندها، تدابیر لازم را به ترتیبی که در آیین نامه های اجرایی این قانون مشخص خواهد شد، اتخاذ نمایند. آیین نامه اجرایی مذکور می بایستی در برگزیده موارد زیر نیز باشد:

1- مقررات تنظیم شده موجب گردد تا تولید و مصرف، پسماند کمتری ایجاد نماید.

2- تسهیلات لازم برای تولید و مصرف کالاهایی که بازیافت آنها سهل تر است، فراهم شود و تولید و واردات محصولات که دفع یا بازیافت پسماند آنها مشکل تر است، محدود شود.

3- تدابیری اتخاذ شود که استفاده از مواد اولیه بازیافتی در تولید گسترش یابد.

4- مسئولیت تامین و پرداخت بخشی از هزینه های بازیافت بر عهده تولید کنندگان محصولات قرار گیرد.

ماده ۵- مدیریت های اجرایی پسماندها، موظفند براساس معیارها و ضوابط وزارت بهداشت، درمان و آموزش تربیتی اتخاذ نمایند تا سلامت، بهداشت و ایمنی عوامل اجرایی تحت نظارت آنها تامین و تضمین شود.

ماده ۶- سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و سایر رسانه هایی که نقش اطلاع رسانی دارند و همچنین دستگاههای آموزشی و فرهنگی، موظفند جهت اطلاع رسانی و آموزش، جداسازی صحیح، جمع آوری و بازیافت پسماندها، اقدام و با سازمانها و مسئولین مربوط همکاری نمایند.

تبصره - وزارتخانه های جهاد کشاورزی، صنایع و معادن، کشور و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به منظور کاهش پسماندهای کشاورزی، موظفند نسبت به اطلاع رسانی و آموزش روستائیان و تولید کنندگان، اقدام لازم را به عمل آورند.

ماده ۷- مدیریت اجرایی کلیه پسماندها غیر از صنعتی و ویژه در شهرها و روستاها و حریم آنها به عهده شهرداری و دهیاری ها و در خارج از حوزه و وظایف شهرداری ها و دهیاری ها به عهده بخشداری ها می باشد.

مدیریت اجرایی پسماندهای صنعتی ویژه به عهده تولید کننده خواهد بود. در صورت تبدیل آن به پسماند عادی به عهده شهرداریها ، دهیاریها و بخشداریهها خواهد بود .

تبصره - مدیریت های اجرایی می توانند تمام یا بخشی از عملیات مربوط به جمع آوری ، جداسازی و دفع پسماندها را به اشخاص حقیقی و حقوقی واگذار نمایند .

ماده ۸- مدیریت اجرایی می تواند هزینه های مدیریت پسماندها را از تولید کننده پسماند با تعرفه ای که طبق دستورالعمل وزارت کشور توسط شوراهای اسلامی بر حسب نوع پسماند تعیین می شود ، دریافت نموده و فقط صرف هزینه های مدیریت پسماند نماید .

ماده ۹- وزارت کشور با هماهنگی سازمان ، موظف است برنامه ریزی و تدابیر لازم برای جداسازی پسماندهای عادی را به عمل آورده و برنامه زمان بندی آن را تدوین نماید . مدیریت های اجرایی مندرج در ماده (۷) این قانون موظفند در چارچوب برنامه فوق و در مهلتی که در آیین نامه اجرایی این قانون ، پیش بینی می شود ، کلیه پسماندهای عادی را به صورت تفکیک شده جمع آوری ، بازیافت یا دفن نمایند .

ماده ۱۰- وزارت کشور موظف است در اجرای وظایف مندرج در این قانون ، ظرف مدت شش ماه پس از تصویب این قانون ، نسبت به تهیه دستورالعمل تشکیلات و ساماندهی مدیریت اجرایی پسماندها در شهرداریها ، دهیاری ها و بخشداری ها اقدام نماید .

ماده ۱۱- سازمان موظف است با همکاری وزارتخانه های بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی (در مورد پسماندهای پزشکی) ، صنایع و معادن ، نیرو و نفت (در مورد پسماندهای صنعتی و معدنی) ، جهاد کشاورزی (در مورد پسماندهای کشاورزی) ضوابط و روشهای مربوط به مدیریت اجرایی پسماندها را تدوین و در شورای عالی حفاظت محیط زیست به تصویب برساند ، وزارتخانه های مذکور مسئول نظارت بر اجرای ضوابط و روشهای مصوب هستند .

ماده ۱۲- محل های دفن پسماندها براساس ضوابط زیست محیطی توسط وزارت کشور با هماهنگی سازمان و وزارت جهاد کشاورزی تعیین خواهد شد.

تبصره ۱- شورای عالی شهرسازی و معماری موظف است در طرحهای ناحیه ای جامع، مناطق مناسبی را برای دفع پسماندها در نظر بگیرد.

تبصره ۲- وزارت کشور موظف است اعتبارات، تسهیلات و امکانات لازم را جهت ایجاد و بهره برداری از محل های دفع پسماندها راسا یا توسط بخش خصوصی فراهم نماید.

ماده ۱۳- مخلوط کردن پسماندهای پزشکی با سایر پسماندها و تخلیه و پخش آنها در محیط و یا فروش ، استفاده و بازیافت این نوع پسماندها ممنوع است.

ماده ۱۴- نقل و انتقال برون مرزی پسماندهای ویژه تابع مقررات کنوانسیون بازل و با نظارت مرجع ملی کنوانسیون خواهد بود. نقل و انتقال درون مرزی پسماندهای ویژه تابع آیین نامه اجرایی مصوب هیات وزیران خواهد بود.

ماده ۱۵- تولید کنندگان آن دسته از پسماندهایی که دارای یکی از ویژگی های پسماندهای ویژه نیز می باشند، موظفند با بهینه سازی فرآیند و بازیابی، پسماندهای خود را به حداقل برسانند و در مواردی که حدود مجاز در آیین نامه اجرایی این قانون پیش بینی شده است ، در حد مجاز ، نگهدارند.

ماده ۱۶- نگهداری ، مخلوط کردن، جمع آوری ، حمل و نقل ، خرید و فروش ، دفع، صدور تخلیه پسماندها در محیط بر طبق مقررات این قانون و آیین نامه اجرایی آن خواهد بود. در غیر این صورت اشخاص متخلف به حکم مراجع قضایی به جزای نقدی در بار اول پسماندهای عادی از پانصد هزار (۵۰۰۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون

(100000000) ریال و برای سایر پسماندها از دو میلیون (۲۰۰۰۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰۰۰۰۰۰۰) ریال و در صورت تکرار، هر بار دو برابر مجازات قبلی در این ماه محکوم می شوند.

متخلفین از حکم ماده (۱۳) به جزای نقدی از دو میلیون (۲۰۰۰۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰۰۰۰۰۰) ریال و در صورت تکرار به دو برابر حداکثر مجازات و در صورت تکرار مجدد هر بار به دو برابر مجازات بار قبل محکوم می شوند.

ماده ۱۷- مخالفین از حکم ماده (۱۴) این قانون موظفند پسماندهای مشمول کنوانسیون بازل را به کشور مبدا اعاده و یا در صورت امکان معدوم کردن در داخل تحت نظارت و طبق نظر سازمان (مرجع ملی کنوانسیون مذکور در ایران) با هزینه خود به نحو مناسب دفع نمایند. در غیر این صورت به مجازاتهای مقرر در ماده (۱۶) محکوم خواهند شد.

ماده ۱۸- در شرایطی که آلودگی، خطر فوری برای محیط و انسان دارد، با اخطار سازمان و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، متخلفین و عاملین آلودگی موظفند فوراً اقداماتی را که منجر به بروز آلودگی و تخریب محیط زیست می شود متوقف نموده و بلافاصله مبادرت به رفع آلودگی و پاکسازی محیط نمایند. در صورت استنکاف، مرجع قضایی خارج از نوبت به موضوع رسیدگی و متخلفین و عاملین را علاوه بر پرداخت جریمه تعیین شده، ملزم به رفع آلودگی و پاکسازی خواهد نمود.

ماده ۱۹- در تمام جرایم ارتكابی مذکور، مرجع قضایی مرتکبین را علاوه بر پرداخت جریمه به نفع صندوق دولت، به پرداخت خسارت به اشخاص و یا جبران خسارت وارده، بنا به درخواست دستگاه مسئول محکوم خواهد نمود.

ماده ۲۰- خودروهای تخلیه کننده پسماند در اماکن غیرمجاز، علاوه بر مجازاتهای مذکور، به یک تا ده هفته توقیف محکوم خواهند شد.

تبصره - در صورتی که محل تخلیه، معابر عمومی، شهری و بین شهری باشد، به حداکثر میزان توقیف محکوم می شوند.

ماده ۲۱- درآمد حاصل از جرایم این قانون به حساب خزانه داری کل کشور واریز و همه ساله معادل وجوه واریزی از محل اعتبارات ردیف خاصی که در قوانین بودجه سنواتی پیش بینی می شود، در اختیار دستگاههایی که در آیین نامه اجرایی این قانون تعیین خواهند شد، قرار خواهد گرفت تا صرف آموزش، فرهنگ سازی، اطلاع رسانی و رفع آلودگی ناشی از پسماندها، حفاظت از محیط زیست و تامین امکانات لازم در جهت اجرای این قانون گردد.

ماده ۲۲- آیین نامه اجرایی این قانون توسط سازمان با همکاری وزارت کشور و سایر دستگاههای اجرایی ذیربط حداکثر ظرف مدت شش ماه تهیه و به تصویب هیات وزیران می رسد.

ماده ۲۳- نظارت و مسئولیت حسن اجرای این قانون بر عهده سازمان می باشد. قانون فوق مشتمل بر بیست و سه ماده و نه تبصره در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ بیستم اردیبهشت ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و سه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۳/۳/۹ به تایید شورای نگهبان رسیده است.